PROVINSIALE EKSAMEN

JUNIE 2022

GRAAD 10

NASIENRIGLYNE

EKONOMIE (VRAESTEL 2)

18 bladsye

EXEMPLAR

AFDELING A (VERPLIGTEND) **20 PUNTE – 10 MINUTE**

VRAAG 1: MEERVOUDIGEKEUSE-VRAE

1.1 1.1.1 C – FNB, Capitec, Nedbank ✓✓

1.1.2 B – die aard van die produk is uniek. ✓✓

1.1.3 C – produksiemoontlikheidskromme ✓✓

1.1.4 C – maksimum prys ✓✓

1.1.5 D – Wetgewing ✓✓

(5 x 2) (10)

1.2 **PAS KOLOMME**

1.2.1 D ✓

1.2.2 A ✓

1.2.3 F ✓

1.2.4 B ✓

1.2.5 E ✓

1.2.6 C ✓

(6 x 1) (6)

1.3 **IDENTIFISEER DIE TERM**

1.3.1 Prys ✓

1.3.2 Komplimentêre goedere✓

1.3.3 Openbare goedere ✓

1.3.4 Subsidies ✓

(4 x 1) (4)

TOTAAL AFDELING A: 20

EXEMPLAR

AFDELING B

Beantwoord enige EEN van die volgende twee vrae.

VRAAG 2: MIKRO-EKONOMIE **40 PUNTE – 30 MINUTE**

2.1 **Beantwoord die volgende vrae.**

2.1.1 **Noem enige TWEE vereistes vir die vestiging van ’n mark.**

- Ten minste een koper en een verkoper ✓
- Verkopers moet goedere of dienste hê om te verkoop en moet bereid wees om te verkoop ✓
- Kopers moet die middele hê om vir goedere te betaal ✓
- Daar moet ooreenkoms wees oor die prys en hoeveelheid tussen die koper en verkoper✓
- Transaksie moet volgens wette geformaliseer word ✓ (2 x 1) (2)

2.1.2 **Hoe baat ’n besigheid deur ’n minimum prys?**

- Teen ’n hoër prys sal besighede groter winste maak. ✓✓
- Minimum pryse sal lei tot ’n toename in produksie/aanbod van die produkte. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.) (1 x 2) (2)

EXEMPLAR

2.2 **Bestudeer die volgende grafiek en beantwoord die vrae wat volg.**

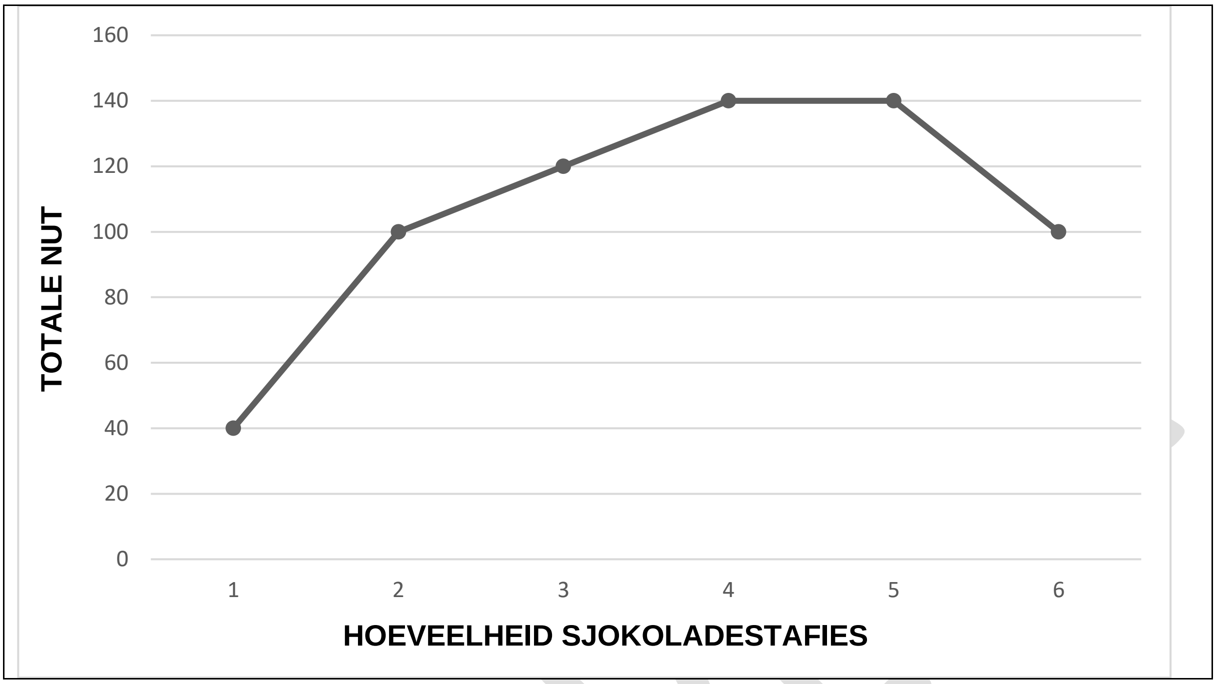

2.2.1 **Verskaf die grafiek met 'n toepaslike opskrif.**

- Totale nut grafiek van sjokoladestafies✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (1)

2.2.2 **Identifiseer die sjokoladestafie met 'n marginale nut van "0".**

- Sjokoladestafie nommer 5 ✓ (1)

2.2.3 **Wat behels die *wet van dalende marginale nut* ?**

- Die wet van dalende marginale nut verklaar dat namate verbruik toeneem, die marginale nut afneem. ✓✓ (2)

2.2.4 **Verduidelik die verhouding tussen die nut en vraag van 'n produk.**

- Hoe groter die bevrediging wat verkry word deur 'n produk te verbruik, hoe groter is die vraag en omgekeerd. ✓✓ (2)

2.2.5 **Onderskei tussen *nut* en *marginale nut*.**

- Nut is die bevrediging verkry uit die verbruik van 'n produk/die krag of vermoë van 'n produk om 'n behoefte te bevredig.✓✓
- Marginale nut is die bykomende bevrediging verkry uit die verbruik van 'n bykomende eenheid van 'n produk of diens op 'n sekere tyd. ✓✓ (4)

EXEMPLAR

2.3 **Bestudeer die volgende grafiek en beantwoord die vrae wat volg.**

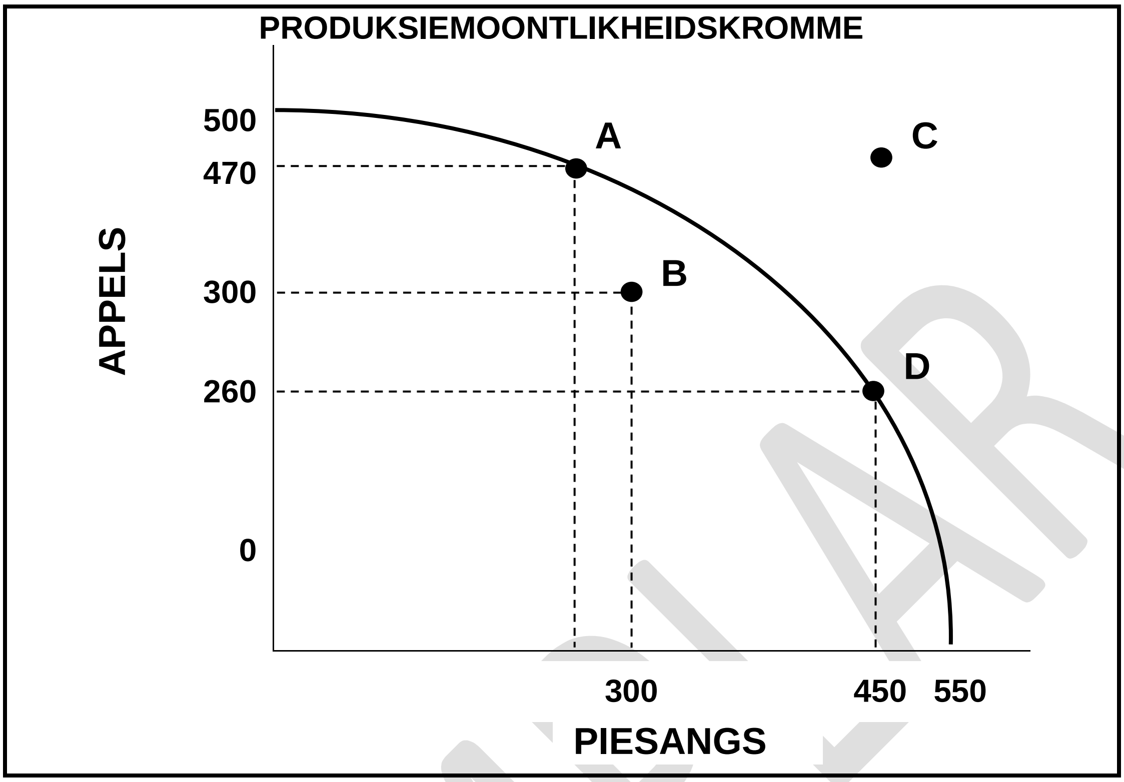

2.3.1 **Hoeveel piesangs kan by punt D geproduseer word?**

- 450 ✓ (1)

2.3.2 **Identifiseer die punt van ondoeltreffendheid.**

- B ✓ (1)

2.3.3 **Beskryf kortliks die term *produksiemoontlikheidskromme.***

- Die PMK toon alle moontlike kombinasies van goedere wat met ŉ gegewe stel hulpbronne geproduseer kan word. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (2)

2.3.4 **Waarom is dit nie moontlik om by punt C te produseer nie?**

- Skaarsheid✓✓
- Tekort aan hulpbronne ✓✓
- Punt is buite die PPC ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (2)

EXEMPLAR

2.3.5 **Bereken die geleentheidskoste as produksie van punt A na punt D verskuif. Toon die berekeninge.**

- Die verskuiwing van produksie van A na D beteken dat ons die produksie van appels moet opoffer. ✓✓
- A = 470 appels D = 260 appels
  = 470 – 260
  = 210 appels ✓✓ (4)

2.4 **Bespreek kortliks enige TWEE eienskappe van volmaakte markte.**

- Daar is ŉ groot aantal kopers en verkopers sodat niemand die markprys met hul gedrag kan beïnvloed nie. ✓✓
- Kopers en verkopers het volle kennis en inligting oor marktoestande. ✓✓
- Daar is geen hindernisse vir toegang en uitgang nie, kopers en verkopers is vry om die mark te verlaat of te betree. ✓✓
- Alle goedere of dienste in die mark is identies of homogeen. ✓✓
- Daar is geen regeringsinmenging in die mark om pryse te beïnvloed nie. ✓✓
- Daar is geen samewerking tussen verkopers nie (geen samespanning nie). ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)
(Ken ŉ maksimum van 4 punte toe vir blote lys van feite/voorbeelde.) (8)

EXEMPLAR

2.5 **Teken 'n grafiek en verduidelik die effek as die regering 'n maksimum prys op 'n produk stel.**

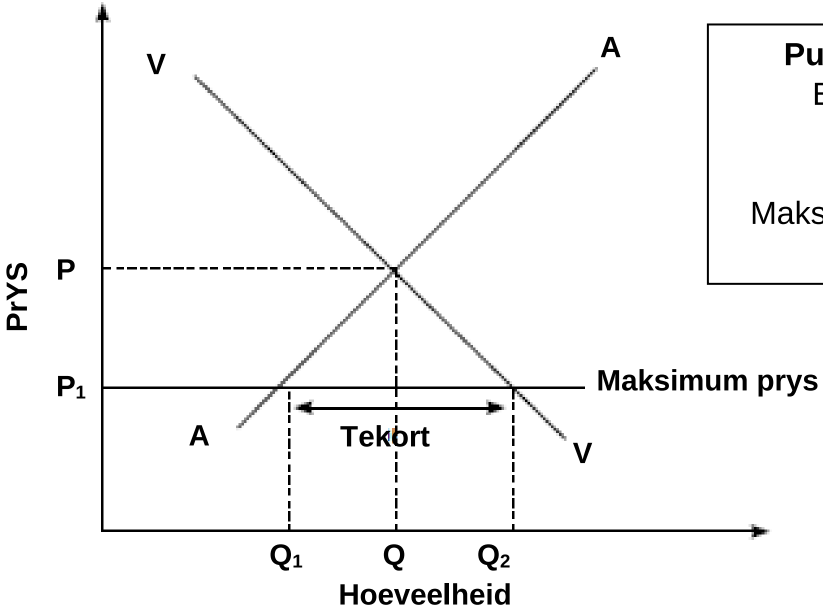

Puntetoekenning
Ekwilibrium = 1 punt
VV = 1 punt
AA = 1 punt
Maksimum prys = 1 punt
Maks. 4

- Soms sal die regering die prys van 'n goedere of diens op 'n maksimum vlak stel wat onder die markprys is. ✓✓
- Die regering gryp in en aanvaar 'n wet dat verskaffers nie meer as die maksimum prys mag hef nie. ✓✓
- Die onmiddellike effek is dat die hoeveelheid aanbod sal daal. ✓✓
- Die tekort wat deur die prys plafon veroorsaak word, skep 'n probleem van hoe om die goedere toe te ken sedert die vraag toegeneem het. ✓✓
- Swart markte begin ontwikkel. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.)
(Maksimum 4 punte vir verduideliking.) (8)

[40]

EXEMPLAR

VRAAG 3: MIKRO-EKONOMIE **40 PUNTE – 30 MINUTE**

3.1 **Beantwoord die volgende vrae.**

3.1.1 **Gee enige twee voorbeelde van geografiese markte.**

- Plaaslike markte ✓
- Streeksmarkte ✓
- Nasionale markte ✓
- Wêreldmarkte ✓

(Enige korrekte relevante antwoord.) (2 x 1) (2)

3.1.2 **Wat word met produksie ondoeltreffendhede bedoel?**

- As minder geproduseer word as wat moontlik is met die bestaande hulpbronne, word dit ondoeltreffendhede genoem. ✓✓
- Vervaardiging onder die produksiemoontlikheidskromme (PMK). ✓✓

(1 x 2) (2)

3.2 **Bestudeer die volgende spotprent en beantwoord die vrae wat volg.**

3.2.1 **Watter tipe markstruktuur word in die spotprent hierbo geïllustreer?**

- Onvolmaakte mark/Monopolie ✓ (1)

3.2.2 **Gee EEN voorbeeld van so ’n markstruktuur in Suid-Afrika.**

- Eskom/Transnet/Poskantore in Suid-Afrika/SAL/DENEL ✓

(Aanvaar enige korrekte, relevante voorbeelde.) (1)

3.2.3 **Beskryf kortliks die term *monopolie.***

- Daar is slegs een verskaffer van ŉ produk en daar is geen manier dat verbruikers iets anders vir daardie produk kan vervang nie, aangesien dit uniek is. ✓ (2)

3.2.4 **Verduidelik kortliks heterogene produkte as ŉ kenmerk van ŉ monopolie.**

- Die produkte in die mark verskil van mekaar. ✓✓ (2)

3.2.5 **Hoe kan meer kruidenierswinkels in die dorp verbruikers bevoordeel?**

- Die kwaliteit en diens van die produk sal verbeter as gevolg van mededinging. ✓✓
- Die aanbod van die produk sal toeneem as gevolg van verhoogde mededinging. ✓✓
- As gevolg van ŉ toename in die aanbod van die produk, sal verbruikers laer pryse betaal. ✓✓
- ŉ Verskeidenheid van die produk sal verkoop word. ✓
- Dit verlaag die moontlikheid van samespannings. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante, korrekte antwoord.) (4)

EXEMPLAR

3.3 **Bestudeer die volgende beeld en beantwoord die vrae wat volg.**

[Bron: Google beelde/VectorStock/27422520]

3.3.1 **Identifiseer die belasting wat van toepassing is op die produkte in die beeld.**

- Aksynsbelasting/Sondebelasting ✓ (1)

3.3.2 **Noem enige ander voorbeeld van indirekte belasting.**

- BTW✓
- Invoer belasting/Doeane belasting ✓
- Seël belasting ✓
- Hereregte ✓

(Aanvaar ander korrekte voorbeelde.) ✓ (1)

3.3.3 **Wat word bedoel met *direkte belasting*?**

- Belasting wat gehef word op die inkomste van individue en die winste van besighede ✓✓ (2)

3.3.4 **Verduidelik kortliks waarom die regering belasting op produkte soos alkohol en sigarette sal hef.**

- Om inkomste vir die staat in te samel ✓✓
- Om verbruik te verminder deur verbruikersgedrag te beïnvloed/Om die verbruik van skadelike produkte soos sigarette, alkohol, ens te verminder. ✓✓ (2)

EXEMPLAR

3.3.5 **Gebruik ’n grafiek, verduidelik hoe ’n toename in indirekte belasting die prys van produkte sal beïnvloed.**

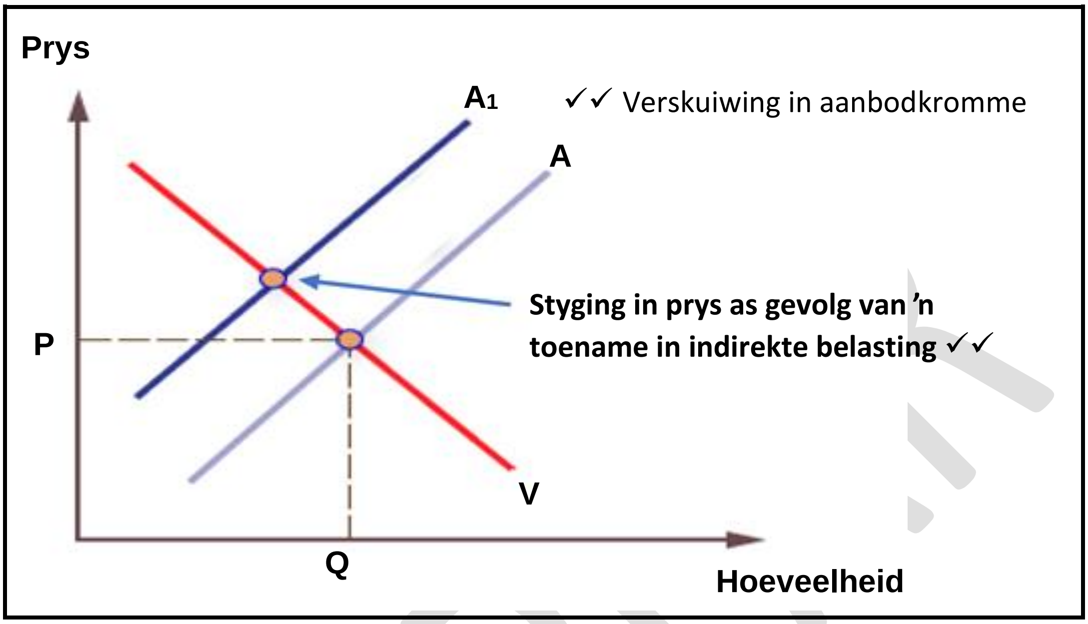

(4)

3.4 **Bespreek die eienskappe van onverskilligheidskrommes.**

- Altyd afwaarts-skuins/negatief skuins – Wanneer die hoeveelheid van een produk toeneem, moet die ander afneem, aangesien die kromme al die kombinasies verteenwoordig wat dieselfde nut gee. Die gradiënt van die helling toon die marginale tempo van tevredenheid. ✓✓
- Hoër onverskilligheidskrommes word verkies – Daar is baie verskillende kombinasies van die verbruiker se keuse tussen die twee produkte. Hoe verder die kromme van die oorsprong van die grafiek is, hoe groter is die bevrediging verkry. ✓✓
- Hulle buig na binne (konveks) – Die helling van ’n onverskilligheidskromme verteenwoordig die marginale substitusiekoers. Dit is die koers waarteen die verbruiker een produk verhandel (waarvan hulle ’n groter hoeveelheid het) vir die ander produk (waarvan hulle ’n kleiner aanbod het). ✓✓
- Moenie oorsteek of aanraak nie – Aangesien alle punte op die kromme dieselfde nut verteenwoordig, en alle kombinasies van twee goedere op ’n spesifieke kromme dieselfde bevrediging aan die verbruiker sal lewer, beteken dit dat alle punte altyd dieselfde bevrediging sal gee. Dit is dus onmoontlik vir die verbruiker om onverskillig te wees.✓✓
- Verskillende gevormde krommes van verbruiker tot verbruiker – ’n Onverskilligheidskromme weerspieël slegs die voorkeure en nut wat die individuele verbruiker verkry. ✓✓

(Maks. 4 punte vir die lys van feite sonder bespreking.) (8)

EXEMPLAR

3.5 **Hoe kan die regering verbruikers teen uitbuiting deur onvolmaakte markte beskerm?**

- Die regering kan die heffing van abnormale pryse ondersoek en boetes oplê aan maatskappye wat geraak word. ✓✓
- Die regering kan prysvasstelling deur oligopoliste ondersoek en boetes daarop oplê. ✓✓
- Wette kan aangeneem word wat mededinging aanmoedig en goedere bekostigbaar maak. ✓✓
- Die regering kan inligting verskaf oor pryse van goedere en dienste waar inligting onvolledig is./Die regering kan inligtingsdienste aan besighede verskaf ✓✓soos tegniese advies, inligting oor markte, ens. ✓
- Deur die mededingingsbeleide kan die regering onwettige samesmelting van groot sakeondernemings voorkom. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoorde.) (8)

[40]

TOTAAL AFDELING B: 40

EXEMPLAR

AFDELING C

Beantwoord enige EEN van die twee vrae uit hierdie afdeling in die ANTWOORDBOEK.

Jou antwoord sal soos volg geassesseer word:

STRUKTUUR VAN DIE OPSTEL	PUNTE TOEKENNING
Inleiding: Die inleiding is ʼn laer-orde respons. • ʼn Goeie beginpunt sou wees om ʼn sleutelkonsep te definieer wat in die vraag verskyn. • Moenie enige deel van die vraag in jou inleiding insluit nie. • Moenie enige deel van die inleiding in die liggaam herhaal nie. • Moenie in die inleiding sê wat jy in die liggaam gaan bespreek nie.	Maks. 2
Liggaam: **Hoofdeel:** Bespreek in detail/In diepte bespreking/Ondersoek/Bespreek krities/Analiseer/Vergelyk/Evalueer/Onderskei/Verduidelik/Assesseer/ Debatteer. **Addisionele deel:** Gee eie mening /Bespreek krities/Evalueer/Evalueer krities/Teken ʼn grafiek en verduidelik/Gebruik die grafiek gegee en verduidelik/Voltooi die gegewe grafiek/Bereken/Lei af/Vergelyk/ Verduidelik/Onderskei/Interpreteer/Debatteer kortliks/Hoe?/Stel voor/ Gebruik die inligting en argumenteer/Debatteer/Evalueer	Maks. 26 Maks. 10
Gevolgtrekking: Enige relevante hoër-orde gevolgtrekking moet die volgende insluit: • ʼn Kort opsomming van wat bespreek/ontleed is sonder om feite wat reeds in die liggaam genoem is, te herhaal • Enige mening of waarde-oordeel oor die feite wat bespreek word • Bykomende ondersteuningsinligting om die bespreking/analise te versterk • ʼn Teenstrydige standpunt met motivering, indien nodig • Aanbevelings	Maks. 2
TOTAAL	**40**

EXEMPLAR

VRAAG 4: MIKRO-EKONOMIE **40 PUNTE – 40 MINUTE**

- **Bespreek, in detail, prysvorming onder die volgende opskrifte:**
    - **Ewewigspunt, prys en hoeveelheid**
    - **Verandering in vraag en aanbod**

  Gebruik volledig benoemde grafieke. **(26 punte)**

- **Na jou mening, waarom word subsidies deur die regering aan die verskillende rolspelers in die ekonomie gegee.** **(10 punte)** **[40]**

INLEIDING

Die prys van ŉ goedere of ŉ diens is gebaseer op die verhouding tussen die vraag en aanbod daarvan. ✓✓
(Aanvaar enige ander relevante inleiding.) (Maks. 2 punte) (2)

HOOFDEEL
<u>Mark ewewig/ekwilibrium</u>

- Die mark wil nie ŉ ooraanbod van goedere hê nie, aangesien daar dan vermorsing sal wees.✓✓
- Die mark wil ook nie ŉ onderaanbod van goedere hê nie, aangesien maatskappye geleenthede sal misloop. ✓✓
- Die beste plek om te bedryf is waar die hoeveelheid wat gevra word, gelyk is aan die hoeveelheid wat deur die maatskappye aangebied word. ✓✓
- Die ewewigsprys is die prys waarteen vraag en aanbod dieselfde is.✓✓
- Die ewewigshoeveelheid is wanneer die hoeveelheid goedere wat aangebied word, gelyk is aan die hoeveelheid wat gevra word.✓✓
- Ewewig bestaan waar die aanbodkromme en die vraagkromme kruis.✓✓

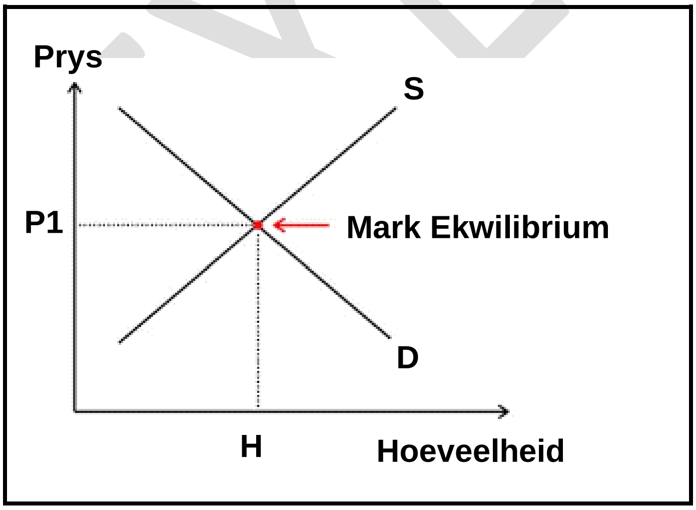

Hoeveelheid/x-as	1 punt
Prys/y-as	1 punt
Ewewig punt	2 punte

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (Maks. 10 punte)

Verandering in vraag

- Daar is verskeie faktore wat die vraag na ŉ produk kan beïnvloed ✓✓
- Verandering in inkomste ✓✓
- ŉ Verandering in tendense of mode ✓✓
- Suksesvolle advertensieveldtogte ✓✓
- Bevolkings- of markgroei ✓✓
- Verandering in ekonomiese klimaat, byvoorbeeld ŉ resessie of ŉ oplewingsfase ✓✓
- ŉ Verandering in die prys van plaasvervanger produkte ✓✓
- ŉ Verandering in die prys van aanvullende produkte ✓✓

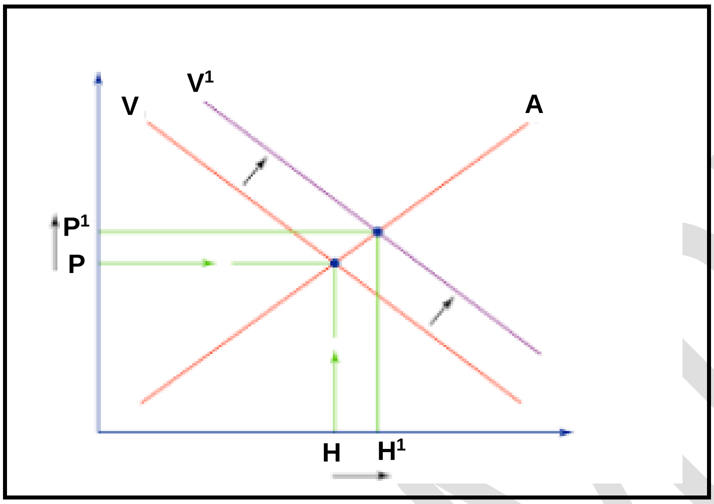

Hoeveelheid/x-as	1 punt
Prys/y-as	1 punt
Verandering in vraag	2 punte

- Die vraagkromme sal op en na regs beweeg, wat sal veroorsaak dat die ewewig verander. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (Maks. 8 punte)

EXEMPLAR

Verandering in aanbod

- Daar is verskeie faktore wat ŉ verandering in die aanbod van ŉ produk kan beïnvloed.✓✓
- Verandering in bedryfsgrootte✓✓
- ŉ Verandering in produksietegnieke wat produsente in staat sal stel om meer te produseer.✓✓
- Die koste van produksie: as dit verhoog, sal die bedrag wat geproduseer word, afneem✓✓
- ŉ Toename in die prys van mededingende goedere✓✓
- Regeringsbeleid, byvoorbeeld ŉ toename in belasting✓✓
- Natuurlike faktore soos droogtes of vloede✓✓

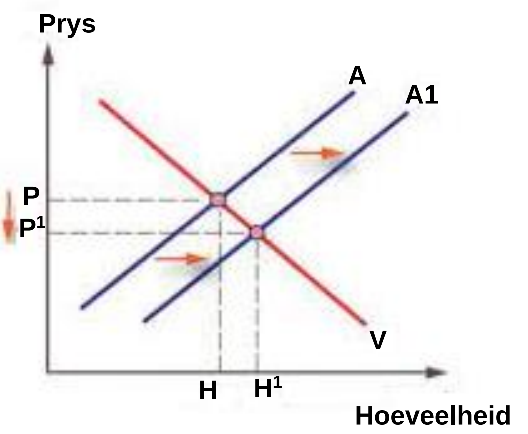

Hoeveelheid/x-as	1 punt
Prys/y-as	1 punt
Verandering in vraag	2 punte

- Die vraagkromme sal af en na regs beweeg, wat die ewewigspunt sal laat beweeg.✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (Maks. 8 punte)
(26 punte)

ADDISIONELE DEEL

- Subsidies is betalings wat deur die regering gemaak word om die produksie of gebruik van ŉ spesifieke produk te bevorder.✓✓
- Subsidies word aan produsente gegee om beginnerondernemings in die vroeë stadiums aan te moedig wanneer hulle nie kan meeding nie.✓✓
- Subsidies help om werk en entrepreneurskap te bevorder.✓✓
- Subsidies help produsente om meer produkte te produseer, soms vir buitelandse markte.✓✓
- Subsidies aan verbruikers word gegee om armer mense te bevoordeel, aangesien die subsidie die prys verlaag.✓✓
- Subsidies moedig die gebruik van ŉ spesifieke produk of diens aan, byvoorbeeld vervoersubsidies.✓✓

(Aanvaar enige relevante antwoord.) (Maks. 10 punte)

SLOT

(Aanvaar enige relevante hoë-orde gevolgtrekking.) (Maks. 2 punte)

[40]

EXEMPLAR

VRAAG 5: MIKRO-EKONOMIE

40 PUNTE – 40 MINUTE

- **Bespreek die redes vir, en die impak van minimum lone op die vraag en aanbod in die arbeidsmark. (26 punte)**

- **Gee aanbevelings aan die regering oor hoe hulle markmislukking kan voorkom. (10 punte) [40]**

INLEIDING

Minimum loon is die laagste loon wat ʼn werkgewer toegelaat word om ʼn werker per maand te betaal.✓✓
(Aanvaar enige ander relevante inleiding.) (Maks. 2 punte)

HOOFDEEL

Redes vir minimum lone

- Minimum lone word ingestel om te verseker dat die lewenstandaard van die mense wat die laagste lone verdien, nie deur werkgewers uitgebuit word nie. ✓✓
- Minimum lone verminder die uitbuiting van laer betaalde werkers.✓✓
- Minimum lone verminder inkomsteongelykheid deur inkomste van lae-inkomste huishoudings te verhoog.✓✓
- Minimum lone keer die gevolge van werkgewerdiskriminasie om.✓✓
- Minimum lone moedig meer mense aan om die arbeidsmag te betree.✓✓
- Minimum lone verminder die las op die staat om maatskaplike toelaes te betaal.✓✓

Impak van minimum lone

- Minimum lone sal veroorsaak dat ʼn oorskot van arbeid in die mark aangebied word.✓✓
- Die hoeveelheid arbeid wat verskaf word, sal groter wees as die hoeveelheid wat gevra word.✓✓
- Die loonkoers styg in die mark tot bo die ewewigspunt.✓✓
- Mense word ʼn billike loon vir hul dienste betaal.✓✓
- Daar is ʼn daling in die vraag na arbeid as gevolg van hoër lone.✓✓
- Werkloosheid sal dus toeneem.✓✓
- Daar is ʼn risiko van hoër looninflasie as gevolg van maatskappye wat hul verkoopprys moet verhoog om aan te pas by hoër lone.✓✓
- Skade aan die mededingendheid van sommige besighede as gevolg van die hoër produksiekoste.✓✓
- Vryemark-ekonome glo dat ʼn minimum loon kunsmatige voorstellings skep in die manier waarop die arbeidsmark werk.✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (Maks. 26 Punte)

EXEMPLAR

ADDISIONELE DEEL

- Die regering kan daardie goedere en dienste verskaf, soos openbare goedere (bv. elektrisiteit, skole, hospitale en vullisverwydering) wat te duur kan wees vir die markmeganisme om te voorsien. ✓✓
- Die regering kan wetgewing implementeer wat mededinging aanmoedig en hoë pryse verbied. ✓✓
- Die verkoop van sekere produkte (bv. sigarette en alkohol) aan kinders kan verbied word. ✓✓
- Die regering kan werknemers beskerm deur maksimum werksure in te stel en ’n minimum loon vir sekere werksgeleenthede in te stel. ✓✓
- Hulle kan kwessies van inkomste-ekwiteit en regverdigheid in die werkplek aanspreek deur beleide soos regstellende aksie of ekonomiese bemagtiging. ✓✓
- Die regering kan sy begroting gebruik om die manier waarop huishoudings en maatskappye hul hulpbronne gebruik, te beïnvloed. ✓✓
- Hulle kan indirekte belasting verhoog op produkte soos drank en sigarette wat mense sal dwing om minder te koop en eerder meer geld aan ander noodsaaklikhede te spandeer.✓✓
- Subsidies of belastingverligting kan aan sekere maatskappye verskaf word. ✓✓
- Hulle kan maatskaplike toelaes aan sekere individue aanpas. ✓✓

(Aanvaar enige relevante antwoord.) (Maks. 10 punte)

GEVOLGTREKKING

(Aanvaar enige relevante hoër-orde gevolgtrekking.) (Maks. 2 punte)

[40]

TOTAAL AFDELING C: 40

TOTAAL: 100

EXEMPLAR